

Hanna Reinhardtsen

En traumebevisst og utviklingsrettet ivaretagelse av enslige mindreårige flyktninger

A Trauma-Informed and Development-Oriented
Care for Unaccompanied Refugee Minors

Bacheloroppgave i Barnevernspedagogikk

Veileder: Veronika Paulsen

Mai 2023

Hanna Reinhardtsen

En traumebevisst og utviklingsrettet ivaretagelse av enslige mindreårige flyktninger

A Trauma-Informed and Development-Oriented Care
for Unaccompanied Refugee Minors

Bacheloroppgave i Barnevernspedagogikk
Veileder: Veronika Paulsen
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Temaet jeg har valgt å rette søkelys på i min bacheloroppgave er arbeid med enslige mindreårige flyktninger, som er en gruppe mennesker som kan ha opplevd traumatiserende hendelser i sitt hjemland og på flukten til Norge. Formålet med oppgaven har vært å se på hva eksisterende kunnskap og teorier forteller om hvordan man kan møte traumatiserte ungdom og hvordan man kan ivareta og fremme utvikling hos dem. Av den grunn har problemstillingen blitt formulert slik:

Hvordan kan ansatte ved et bofellesskap ivareta og fremme utvikling hos enslige mindreårige flyktninger?

For å svare på problemstillingen så har oppgaven benyttet metoden litteraturstudie. Den valgte teorien er rettet mot traumebevisst omsorg og den utviklingsøkologiske modellen. Ved hjelp av forståelsesrammene fra traumebevisst omsorg så kommer det frem at man kan fremme utvikling med å trygge ungdommene, legge til rette for at de danner relasjoner og veilede dem med å kunne regulere emosjonene sine. Den utviklingsøkologiske modellen forklarer at ungdommene sin utvikling kan bli påvirket av ulike aktører og faktorer på forskjellige nivåer. Drøftingskapittelet har dermed sett på hvordan disse teoretiske perspektivene kan benyttes av ansatte ved et bofellesskap, og hvordan de kan fremme utvikling hos enslige mindreårige flyktninger. Deretter, har gaming som et miljøterapeutisk verktøy for å fremme utvikling blitt presentert og diskutert.

Abstract

The topic I have chosen to focus on in my bachelor thesis is working with unaccompanied refugee minors, who are a group of people who may have experienced traumatizing events in their home country and during their journey to Norway. The purpose of the thesis has been to examine what existing knowledge and theories tells us about how to meet traumatized youth and how to take care and promote their development. For this reason, the research question has been formulated as follows:

How can staff at a group home take care of and promote the development of unaccompanied refugee minors?

To address the research question, the thesis has employed the method of literature study. The chosen theory focuses on trauma-informed care and the ecological model of development. Using the frameworks of trauma-informed care, it is revealed that development can be promoted by ensuring the safety of the youth, facilitating the formation of relationships, and guiding them in regulating their emotions. The ecological model of development explains that the development of the youth can be influenced by various actors and factors at different levels. The discussion chapter has therefore examined how these theoretical perspectives can be applied by staff at a group home and how they can promote the development of unaccompanied refugee minors. Additionally, gaming has been presented and discussed as a therapeutic tool for promoting development.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
Abstract	2
1. Innledning	4
1.1 Introduksjon.....	4
1.2 Tema og problemstilling.....	4
1.3 Bakgrunn for valgt tema.....	5
1.4 Avgrensning.....	6
1.6 Relevans for barnevernspedagoger.....	7
2. Metode	8
2.1 Fremgangsmåte.....	8
2.2 Kildekritikk.....	9
3. Presentasjon av teori	9
3.1 Barn på flukt.....	9
3.2 Hvem er de enslige mindreårige?.....	10
3.3 Botiltaket bofelleskap.....	11
3.4 Definerings av traume.....	12
3.5 En traumebevisst tilnærming.....	13
3.5.1 Trygghet.....	14
3.5.2 Relasjon.....	15
3.5.3 Emosjonsregulering.....	15
3.6 Toleransevinduet.....	16
3.7 Utviklingsøkologisk modell.....	17
4. Drøfting	18
4.1 En traumebevisst tilnærming for å fremme utvikling.....	18
4.2 Faktorer som kan påvirke utviklingen til ungdommene.....	21
4.3 Et kritisk blikk på traumebevisst omsorg.....	23
4.4 Bruke gaming som et miljøterapeutisk verktøy.....	24
5. Avslutning	26
6. Litteraturliste	28

1. Innledning

1.1 Introduksjon

Grunnet verdens ustabilitet og andre utløsende faktorer, så må mange mindreårige flykte fra sitt hjem i håp om et bedre liv. Flukten til et nytt land kan for noen ta flere måneder eller år, og de kommer til Norge med en usikker fremtid i vente. Hvis de får oppholdstillatelse i Norge vil de bli kategorisert som enslige mindreårige flyktninger. Dette betyr at de var under 18 år når de søkte asyl, og var uten foreldre eller andre med omsorgsansvar. Denne gruppen med individer kan ha opplevd mange traumatiserende hendelser, både i sitt hjemland og på reisen til Norge. De vil også møte på nye utfordringer i Norge, slik som en ny kultur og mangel på språk, i tillegg til en ny bo- og omsorgssituasjon.

Jeg vil dermed med denne oppgaven se på hvordan ansatte ved et bofellesskap kan jobbe for å ivareta og fremme utvikling hos de enslige mindreårige flyktningene. De ansatte vil jobbe i en miljøterapeutisk setting hvor man bruker miljøet til ungdommene for å legge til rette for en positiv endring og utvikling. Ved siden av å jobbe miljøterapeutisk så vektlegger man gjerne en holdning, og denne holdningen i oppgavens tilfelle vil være traumebevisst omsorg. Dette i tillegg til at den utviklingsøkologiske modellen kan benyttes for å få en forståelse av hva som kan påvirke ungdommenes utvikling.

1.2 Tema og problemstilling

Denne oppgaven skal rette søkelys mot enslige mindreårige flyktninger, en målgruppe som kan ha opplevd traumatiserende hendelser i sitt hjemland og på flukten til Norge. Oppgaven har som sitt formål å se på hvordan man som ansatt ved et bofellesskap kan ivareta og hjelpe enslige mindreårige. Basert på dette så har problemstillingen blitt formulert slik:

Hvordan kan ansatte ved et bofellesskap ivareta og fremme utvikling hos enslige mindreårige flyktninger?

For å kunne svare på problemstillingen så er det hensiktsmessig å presentere målgruppen og hva slags forutsetninger de har før de ankommer bofellesskapet. Deretter skal oppgaven se på teorier og modeller fra forståelsesrammen traumebevisst omsorg. Innenfor denne forståelsesrammen skal traumbegrepet, den traumebevisste tilnærmingen og

toleransevinduet bli presentert. Her vil viktigheten av trygghet, relasjon og emosjonsregulering bli trukket fram, siden de er viktige aspekter man bør involvere i arbeidet med traumatiserte barn og unge. Videre, skal oppgaven se på den utviklingsøkologiske modellen av Urie Bronfenbrenner. Dette fordi denne modellen ser på hvordan et individ utvikler seg og hvordan ulike aktører og faktorer kan påvirke denne utviklingen.

I drøftingsdelen skal oppgaven presentere hvordan ansatte ved et bofellesskap kan ivareta og hjelpe traumatiserte enslige mindreårige flyktninger. Her vil jeg trekke frem hvordan de ansatte kan jobbe ut ifra de tre grunnpilarene i traumebevisst omsorg, hvor det skal ses på hvordan de kan fremme trygghet, relasjonsdannelse og emosjonsregulering. Videre, vil jeg diskutere hva som kan påvirke ungdommenes utvikling ved å ta i bruk den utviklingsøkologiske modellen. Deretter skal det rettes et kritisk blikk på traumebevisst omsorg i lys av Lorentzen (2020). Avslutningsvis i drøftingsdelen skal oppgaven se på hvordan man kan benytte gaming som et miljøterapeutisk verktøy og hvordan gaming kan være med på fremme utvikling hos ungdommene. Til slutt skal oppgaven oppsummere hovedfunnene fra teori og drøftingsdelen.

1.3 Bakgrunn for valgt tema

Etter krigen i Ukraina startet i 2022 så ble det et nasjonalt og internasjonalt fokus på å hjelpe og bistå de som flyktet fra elendighetene. De som flyktet ut av landet ble ønsket velkommen med åpne armer av den norske befolkningen og staten. Det fikk meg til å undre meg over hvorfor det ikke var slik ønske-om-å-hjelpe-holdning da det var flyktningkrise i 2015. Det kan være mange årsaker til dette, men hvis man spør mannen i gaten så vil han nok si at årsaken var at flyktningene i 2015 hadde en større kulturforskjell mellom avsenderland og Norge enn det flyktningene i 2022 hadde. Det fikk meg til å åpne øynene for tema flyktninger, og spesielt de flyktningene som er barn.

Oppgavens valgte tema er også et resultat av min praksisperiode ved et bofellesskap for enslige mindreårige flyktninger. På praksisstedet fikk jeg observere og ta en del i hvordan personalgruppen jobber traumebevisst i møte med ungdommene, og hvordan dette blir gjort aktivt. Det vekket min interesse for temaet traumebevisst omsorg. Jeg fikk sett hvordan traumebevisst omsorg kan være med på å trygge ungdommene, hvor ungdommene kan føle seg anerkjent, støttet og trygg. Det gjorde også sånn at jeg fikk se hvordan traumebevisst

omsorg har vært en stor påvirkningsfaktor til at ungdommene har hatt en positiv utvikling i form av styrke sin selvfølelse og bli mer selvstendige. Av den grunn, er det viktig å påpeke at jeg har en forforståelse for det valgte temaet for denne oppgaven.

I tillegg, er min bakgrunn for valgt tema et resultat av at det har vært lite fokus på enslige mindreårige i undervisningen. Jeg har derfor et ønske om å få mer kunnskap om denne målgruppen, og se hvordan teoretiske perspektiver kan gi en bedre forståelse for mine opplevelser i praksisperioden.

1.4 Avgrensning

Grunnet oppgavens valg av tema så har det blitt gjort begrensninger i hva som skal vektlegges. Jeg har valgt å vinkle oppgaven til å se på hvordan ansatte kan ivareta og fremme utvikling hos enslige mindreårige på en miljøterapeutisk måte. Jeg kommer ikke til å gå i dybden på hva miljøterapi, annet enn at det er en måte man kan bruke miljøet rundt et individ til å fremme utvikling. Istedenfor skal oppgaven vektlegge hvordan man som miljøterapeut kan bruke ulike teorier og modeller om utvikling, og hvordan man kan benytte disse i arbeidet med å ivareta og fremme utvikling hos de enslige mindreårige ved bofellesskapet. De valgte teoretiske aspektene er traumebevisst omsorg, toleransevinduet og den utviklingsøkologiske modellen. Det hadde vært interessant å inkludere andre teorier fra utviklingspsykologien, men grunnet oppgavens omfang så ble dette valgt vekk.

Enslige mindreårige kan ha opplevd traumatiserende hendelser i sitt liv, og av den grunn har oppgaven inkludert begrepene enkelt og komplekse traumer. Bakgrunnen for at begge disse traumbegrepene er brukt er fordi graden av traumatisering hos enslige mindreårige kan variere. Noen kan ha traumatiske opplevelser knyttet til omsorgspersoner og flukten, mens andre kan ha opplevd en enkelt hendelse på flukten eller i hjemlandet som har vært traumatiserende. Videre, så er målgruppen for denne oppgaven enslige mindreårige i alderen 14-19 år. Dette er fordi at det er denne målgruppen som blir tilbudt bo-tiltaket bofellesskap i Trondheim (Trondheim kommune, 2023).

Det må nevnes at ordene “barn”, “ungdom” og “enslig mindreårig” kommer til å bli brukt om hverandre. Dette for å ha en variasjon i språket. I tillegg, vil jeg variere med å si «de ansatte» og «miljøterapeuten».

1.5 Oppgavens struktur

Oppgaven er strukturert i fem kapitler, hvor hvert kapittel tar for seg et eget aspekt av oppgaven. Det første kapittelet ser på oppgavens tema og problemstilling, hvor det blir presentert valgt avgrensing og hvorfor temaet er relevant for barnevernspedagoger. Det andre kapittelet presenterer oppgavens valgte metode, fremgangsmåte til å finne kilder og hvordan jeg har forbeholdt meg kildekritisk. Tredje kapittel tar for seg det teoretiske grunnlaget for oppgaven. Før oppgaven skal belyse problemstillingen, vil målgruppen enslige mindreårige flyktninger bli definert. Videre, skal dette kapittelet se på ulike teorier og modeller som er relevante når man arbeider med enslige mindreårige. I kapittel fire så skal problemstillingen drøftes, og dette ved hjelp av teorien fra kapittel tre. Det siste kapittelet skal oppsummere hovedfunnene fra drøftingen i kapittel fire.

1.6 Relevans for barnevernspedagoger

Man kan si at Norge har blitt et flerkulturelt samfunn, hvor man som barnevernspedagog vil møte ulike etnisiteter og kulturelle bakgrunner. Innenfor dette finner man enslige mindreårige flyktninger, hvor barn under 18 år uten foreldre eller andre omsorgspersoner kommer til Norge for asyl. Mens de enslige mindreårige venter på svar på asylsøknaden sin, så er ansvaret for dem fordelt på to ulike etater. Barne-, ungdoms- og familieetaten har ansvar for de som er under 15 år, mens utlendingsdirektoratet har ansvar for de som er eldre enn 15 år (Fylkenes & Paulsen, 2019, s. 146). Etter at de enslige mindreårige får innvilget asyl så er det kommunenes ansvar å finne egnet bolig for den enkelte enslige mindreårige, hvor deres individuelle behov, tidligere erfaring og alder blir tatt i betraktning. I noen kommuner er det barneverntjenesten som har oppfølgingsansvaret for bo-tiltakene og for de enslige mindreårige (Fylkenes & Paulsen, 2019, s. 146). Dette fordi enslige mindreårige faller innenfor barnevernloven. Barnevernloven §1-1 formulerer dette:

“(...) barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærighet og forståelse. Loven skal bidra til at barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår”.

Loven er gjeldende for barn under 18 år og eventuelt til fylte 25 år om det er snakk om ettervern. Videre er den gjeldende for de barn som oppholder seg i Norge, inkludert barn som

er flyktninger eller internasjonalt fordrevet jf. bvl. §1-2. Det er derfor rimelig å tro at enslige mindreårige flyktninger er innenfor yrkesområdet til barnevernspedagoger. Av den grunn, så kan barnevernspedagoger som kommer ut i arbeidslivet møte på enslige mindreårige flyktninger, enten om det er i barneverntjenesten eller i et botiltak. Derfor er det viktig å rette fokus på denne målgruppen og få mer kunnskap om de kompleksitetene som er rundt dem. Enslige mindreårige kan ha opplevd ubeskrivelige hendelser og de trenger derfor god oppfølging, veiledning og ikke minst omsorg.

2. Metode

Dalland (2021) definerer metode som *“et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap”* (Aubert, 1985, s. 196; Dalland, 2021, s. 53). For å utdype, så er metode et verktøy man kan benytte for å samle inn data for å kunne undersøke en valgt tematikk og problemstilling. Den valgte metoden for denne oppgaven er litteraturstudie, og det kan man definere som innhenting av eksisterende teori, fagkunnskap og forskning (Dalland, 2021, s. 199). Det er med andre ord ikke ny kunnskap, men heller innsamling av allerede etablerte data.

2.1 Fremgangsmåte

I startfasen av skrivingen av denne oppgaven, så søkte jeg etter relevant litteratur som jeg kunne benytte. Jeg benyttet meg av ulike databaser, slik som “Idunn”, “Oria” og “Google Scholar”, for å kunne skaffe meg oversikt over tematikken og prøve å samle inn mangfoldige perspektiver. I søkeprosessen brukte jeg både norske og engelske søkeord som ga meg et bredere utvalg enn bare hvis jeg skulle ha brukt norske søkeord. Søkeordene jeg benyttet som mest var blant annet “trauma-informed care”, “traumebevisst omsorg”, “enslige mindreårige flyktninger” og “barnevern”. Videre, har jeg gått gjennom og benyttet meg av noen av de artiklene og bøkene vi har hatt som pensum gjennom utdanningen. I skriveprosessen la jeg merke til at mange av mine valgte kilder hadde referert til samme person, eksempelvis Daniel Siegel. Jeg så dermed på hva slags kilder mine kilder hadde benyttet, og valgte heller å fokusere på disse. Dette sånn at jeg får se hva primærkilden mener. Ved å gjøre dette, la jeg også merke til at noen av primærkildene ikke var tilgjengelige for meg å lese, men at man måtte kjøpe tilgang. Dette førte til noen utfordringer, så da valgte jeg å heller benytte meg av de sekundære kildene jeg hadde funnet først.

2.2 Kildekritikk

Å være kritisk på kilder man skal benytte er en essensiell del av forskningsprosessen. Det er viktig at man stiller seg kritisk til kildens pålitelighet, hvor forfatterens kvalifikasjoner, publikasjonssted og eventuelle interessekonflikter kan være påvirkningsfaktorer (Dalland, 2021, s. 143). I tillegg, er det også viktig å huske på at man må finne den nyeste forskningen på den ønskede tematikken. Dette fordi at det kan skje store endringer og komme frem nye oppdagelser på temaet (Dalland, 2021, s. 149). Eksempelvis så har defineringen av traumer forandret seg drastisk siden traumbegrepet ble definert for første gang på starten av 1900-tallet. Det er derfor viktig at man finner de mest dagsaktuelle kildene, nettopp fordi den kunnskapen denne oppgaven skal samle inn, skal kunne fungere i dagens praksis.

Ved å være kildekritisk, så oppdaget jeg fort at ulike kilder kan ha ulike tilnærminger og meninger på valgt tematikk. En gjenganger i min innsamlingsprosess var at mange bøker og artikler valgte å kildehenvise til Howard Bath når de skulle forklare traumebevisst omsorg. Det jeg dermed fant ut av var at forfatterne hadde forskjellige måter å beskrive det Howard Bath hadde selv sagt, og dermed spredte det en usikkerhet fra meg på hva han egentlig hadde uttrykt. Dog, måtte jeg heller benytte meg av primærkilden; Howard Bath egen artikkel.

3. Presentasjon av teori

3.1 Barn på flukt

Ifølge FNs høykommissær for flyktninger så er mer enn 1% av jordens befolkning drevet på flukt, enten om det er flukt innad i hjemlandet eller til andre land (UNHCR, 2020). 30-34 millioner av dem er barn (UNHCR, 2020). Årsaken til at mange velger å forlate sine hjem kan være på grunn av at de ikke lenger føler seg trygge. Det kan være forårsaket av uroligheter i landet, krig og brudd på menneskerettigheter (Eide, 2012, s. 22).

Barn på flukt har på lik linje som andre barn menneskerettigheter som må beskyttes. For å illustrere, så fremlegger FNs barnekonvensjon i artikkel 6: *“1. Partene erkjenner at hvert barn har en iboende rett til livet. 2. Partene skal så langt det er mulig sikre at barnet overlever og vokser opp”*. Til tross for dette, er det 30-34 millioner barn som kan føle at de

ikke har en “iboende rett til livet” når de blir fordrevet vekk fra sine hjem og ut på en muligens livstruende flukt.

3.2 Hvem er de enslige mindreårige?

I 2022 var det 31 430 mennesker som søkte asyl i Norge, og dette er rekordhøyt (Regjeringen, 2022). Det er et resultat av den pågående krigen i Ukraina og at flere mennesker fra andre land finner veien til Norge. Etter de får innvilget asyl i Norge blir de kategorisert som flyktninger. Ifølge artikkel FNs flyktningkonvensjon så er en flyktning noen som er drevet på flukt innad eller utenfor hjemlandet grunnet frykt for forfølgelse på bakgrunn av “*rase, religion, nasjonalitet, politisk standpunkt eller medlemskap i en spesiell sosial gruppe*” ((egen oversettelse) flyktningkonvensjonen, 1951, art. 1). Dette kan være forårsaket av krig, uroligheter i landet og alvorlige menneskerettighetsbrudd. Blant de flyktningene som kommer til Norge, finner man gruppen enslige mindreårige flyktninger. Dette begrepet er todelt; flyktning og enslig mindreårig. Det er med andre ord en person som oppfyller kravene til å bli kategorisert som flyktning, i tillegg til at personen var under 18 år da personen ankom Norge (Eide, 2012, s. 16). Den enslige mindreårige er “enslig” i den forstand at personen ankom Norge uten foreldre eller andre med foreldreansvar.

På bakgrunn av dette så er enslige mindreårige flyktninger en spesiell gruppe mennesker som trenger en annen tilnærming enn andre barn og unge. De kan ha utfordringer knyttet til individnivå, hvor ungdommene kan ha opplevd mange traumatiske hendelser i sitt hjemland og på flukten til Norge, og dermed kan de komme til Norge med emosjonell bagasje (Svendsen, Berg, Paulsen, Garvik & Valenta, 2018, s. 13). De traumatiske hendelsene ungdommene har opplevd kan være med på å forme utviklingen til ungdommene og hvordan deres videreutvikling blir. I tillegg til dette så vil ungdommene også møte på nye utfordringer i Norge i form av språkbarriere, kulturforskjeller og mangel på relasjoner (Eide, 2012, s. 17-18). De enslige mindreårige trenger dermed en helhetlig oppfølging, der det blir lagt til rette for at ungdommene får tilgang på helsetjenester og skolegang (Svendsen et. al., 2018, s. 13). Det bør også lagt vekt på at ungdommene skal få kunne få seg venner og få et sosialt nettverk. Enslige mindreårige er med andre ord en målgruppe som trenger veiledning og støtte, ved siden av å føle på trykighet, danne relasjoner og få bistand til å regulere emosjonene sine.

I tillegg, så har studier vist at psykiske lidelser er mer forekommende hos enslige mindreårige flyktninger i kontrast til flyktningbarn som kommer til et nytt land med sine foreldre (Svendsene et. al., 2018, s. 9). Dette kan være grunnet at enslige mindreårige er uten sine omsorgspersoner som gir dem kontinuitet og beskyttelse. Dermed har gruppen enslige mindreårige flyktninger flere risikofaktorer. Til tross for dette så er de også en gruppe mennesker som har mange ressurser ved seg i og med at de har klart å flykte til et nytt land på egen hånd (Svendsen et. al., 2018, s. 9). Enslige mindreårige er i likhet med andre ungdommer trenger oppfølging av voksne til å mestre hverdagen, slik som hjelp til å komme seg på skolen (Pastoor, 2020, s. 207). De er med andre ord både selvstendige og avhengige på samme tid.

3.3 Botiltaket bofellesskap

Etter at en enslig mindreårig flyktning har fått sin asylsøknad godkjent og dermed har fått oppholdstillatelse, er det da kommunenes ansvar å kunne tilby bolig til den enslige mindreårige. Kommunene skal vurdere den enkeltes behov og ut ifra dette kunne gi et egnet botilbud til dem, jf. bvl. §11-8. Det er mange ulike botiltak som enslige mindreårige kan bli tilbudt, hvorav fosterhjem, hybel med husvert, og bofellesskap er eksempler på vanlige botiltak for enslige mindreårige (Eide, 2012, s. 208).

Hva et bofellesskap innebærer varierer alt ettersom hvilket bofellesskap man tenker på. Et bofellesskap kan ha ungdommer som bor i hver sin leilighet, mens i et annet bofellesskap så har ungdommene bare eget soverom, men deler fellesareal med andre ungdommer (Svendsen, Thorshaug & Berg, 2010, s. 65). Noen bofellesskap kan være døgnbemannet mens andre ikke er det. Man kan da stille seg spørsmålet om hva det er som skiller et bofellesskap fra en institusjon, og det enkle svaret på det er det juridiske. Bofellesskap for enslige mindreårige flyktninger er ikke hjemlet i noen forskrifter, mens institusjoner har et bredere juridisk rammeverk (Svendsen et. al., 2010, s. 65). Derfor er det kommunene som legger rammeverket for bofellesskapene, hvor det økonomiske, juridiske, sammensetning av ansatte og dagliglivet ved bofellesskapet blir bestemt av dem. Man kan dermed si at bofellesskap ligner mye på institusjoner med tanke på oppfølging av ungdommene, men det ligner også på hybel-tiltak med tanke på ungdommenes selvstendighet.

Enslige mindreårige som blir plassert ved bofellesskap i Trondheim kommune er i alderen 14-19 år, men dette kan variere alt ettersom hvor stor etterspørsel det er (Trondheim kommune, 2023). Dette er et vidt aldersspenn, så det er viktig å bemerke at noen bofellesskap kan fokusere på de yngste mens andre fokuserer på de eldste. De enslige mindreårige som bor på bofellesskap er en heterogen gruppe, hvor ungdommene kan ha ulike nasjonaliteter, religioner, kulturelle praktiseringer og behov (Trondheim kommune, 2023). Det som gjør at enslige mindreårige i denne alderen blir tilbudt dette botiltaket er fordi de ansatte jobber tett opp mot ungdommene. De ansatte legger til rette for at det er faste rutiner ved bofellesskapet slik at ungdommene skal føle på stabilitet og kontinuitet. Forskning har vist at bofellesskap har mulighet til å sikre omsorg, følge opp ungdommene tett, at ungdommene har tilgang på voksne og at ungdommene har mulighet til å være selvstendige (Svendsen mfl, 2010; Thorshaug mfl, 2013; Svendsen & Berg, 2017; Svendsen et. al., 2018, s. 39).

3.4 Definerings av traume

De enslige mindreårige som bor ved et bofellesskap, kan ha opplevd traumatiske hendelser i oppveksten eller på deres reise til Norge. Nordanger & Braarud (2018) definerer et traume som en eller flere hendelser som oppleves truende mot eget eller andres liv og kroppslige integritet (Saakvitne, Gamle, Pearlman & Lev, 2000; Nordanger & Braarud, 2018, s. 19). Det blir til et traume ved at personen ikke har kapasitet til å motta sanseintrykkene man får av hendelsen(e).

Med andre ord så er ikke hendelsen i seg selv et traume, men heller mangelfull mulighet til å ta inn inntrykkene man får og bearbeide dem. Søftestad og Andersen (2021) kategoriserer traumer i to grupperinger; enkelt og komplekse traumer. Hvis det har vært en enkelt hendelse som har vært traumatiserende, eksempelvis et brått dødsfall, så kalles dette for et enkelt traume (Søftestad & Andersen, 2021, s. 54). Hvis det er flere, gjentatte hendelser over en lengre periode så kalles dette for komplekse traumer (van der Kolk, 2005, s. 402; Bath, 2008, s. 17). Ofte kan komplekse traumer ha en mellommenneskelig karakter, hvor de funksjonene som egentlig skal trygge en selv kan heller være de utløsende faktorene for at man blir traumatisert. Dette kan eksempelvis være familievold eller seksuelle overgrep fra omsorgspersoner (Søftestad & Andersen, 2021, s. 54). Hvis det er snakk om slike hendelser hvor barnet blir vitne til eller blir påført skader eller krenkelser av sine omsorgspersoner, så kan det påvirke utviklingen til barnet. Barnet kan stå alene i å regulere emosjonene sine og

kan utvikle en grunnleggende følelse av utrygghet til sine omgivelser (Nordanger & Braarud, 2020, s. 74).

3.5 En traumebevisst tilnærming

En traumebevisst tilnærming vektlegger begrepet "trauma-informed care", eller som på norsk kalles traumebevisst omsorg. Dette begrepet legger vekt på at man ikke skal ha fokus på barnets traumer, men heller det faktum at barnet er traumatisert (Søftestad & Andersen, 2021, s. 57). Den traumebevisste tilnærmingen prøver dermed å være bevisst på at de traumene barnet har kan ha medført emosjonelle og kognitive konsekvenser, og at man må være klar over dette for at man som miljøterapeut skal kunne forstå deres følelsesuttrykk.

Denne tilnærmingen har en forståelse for at de krenkelsene barna kan ha opplevd i oppveksten, kan være med dem resten av livet og da gjerne få påminnelser om krenkelsene gjennom sanseinntrykkene i det daglige liv (Søftestad & Andersen, 2021, s. 55). Slike påminnelser kan man kalle for triggerer, hvor eksempelvis en lyd, farge eller lukt kan minne dem på tidligere opplevelser. Atferden til barnet kan endres når barnet blir trigget, og det er dermed viktig for miljøterapeuter å prøve å få en forståelse for det som ligger bak atferden (Søftestad & Andersen, 2021, s. 55). Noen kan oppleve trigget atferd som overdrivende eller overdimensjonert sett ut ifra konteksten, der barnet kan ha blitt trigget av en enkel faktor som andre ikke har tenkt over. Når barnet blir trigget kommer barnet rett tilbake til da krenkelsene skjedde og en følelse av utrygghet kan utbres. Hvordan barnet reagerer på dette må da ses ut ifra hva slags krenkelser barnet har opplevd tidligere i livet. Hvis man klarer å undre over hvorfor de reagerer, så finner man fort årsaken til hvorfor traumatiserte barn reagerer og handler slik de gjør (Søftestad & Andersen, 2021, s. 55).

Ved å ta i bruk en traumebevisst tilnærming så involverer det at man skal behandle barnet som et autonomt, selvstendig individ. For å kunne gjøre dette så må man som yrkesutøver inkludere, verdsette og legge til rette for utvikling hos barnet (Søftestad & Andersen, 2021, s. 55-56). Barn som har opplevd traumatiserende hendelser i sitt liv trenger voksne som forstår hva slags innvirkning traumer kan ha og hvordan man kan møte dem. Howard Bath skriver i sin artikkel *The Three Pillars of Trauma-Informed Care* (2008) at det er spesielt tre elementer som man bør fokusere på for å kunne fremme utvikling hos barnet. Dette er trygghet, relasjon og emosjonsregulering, og de blir definert som de tre grunnpilarene i en traumebevisst

tilnærming (Bath, 2008, s. 20-21). Grunnpilarene henger uløselige sammen, hvor barnet må føle seg trygg for å kunne danne gode relasjoner og det er i relasjonen at barnet kan lære å regulere emosjonene sine.

3.5.1 Trygghet

Den første pilaren i traumebevisst omsorg er “trygghet”. Noe som er vanlig for barn som har opplevd komplekse traumer, er at de kan ha en generell følelse av utrygghet. Barna kan ha utviklet en mistillit til de voksne de har hatt en relasjon til, og av den grunn kan disse barna være på vakt når de har voksne rundt seg (Søftestad & Andersen, 2021, s. 58-59). De kan også ha laget seg en strategi for hvordan de kan holde voksne unna seg, for eksempel ved å gjemme seg eller å utagere.

Derfor, er noe av det viktigste man gjør når man skal jobbe med traumatiserte barn og unge, er å skape fysisk, emosjonell, relasjonell og kulturell trygghet (Thorkildsen, 2020). Fysisk trygghet innebærer at de fysiske aspektene skal føles trygge, hvor man som miljøterapeut må tenke over hvordan eksempelvis romstørrelser, farger og lydnivå kan ha innvirkning på trygghetsfølelsen til ungdommene. Emosjonell trygghet tar for seg hvordan man kan møte ungdommenes tanker og følelser (Thorkildsen, 2020). Spesielt i innflyttings-fasen er det viktig at de ansatte ved bofellesskapet klarer å være sensitive og empatisk i møte med ungdommene, og prøve å undre seg over hva som ligger bak ungdommens atferd. Årsaken til at dette er spesielt viktig i innflyttings-fasen er at ungdommene ikke har en spesiell relasjon til de ansatte, og det er derfor viktig at emosjonell trygghet blir fokusert på i begynnelsen. Relasjonell trygghet innebærer hvordan man som miljøterapeut opptrer i møte med barna og hvordan kroppsspråket er (Thorkildsen, 2020). Det er viktig å være klar over hvordan man uttrykker seg i møte med barn, hvor øyekontakt, toneleie og ansiktsuttrykk er alle viktige aspekter som kan enten fremme eller hemme den relasjonelle tryggheten. Til sist har man kulturell trygghet. Dette kan man fremme ved å gi ungdommene god informasjon om bofellesskapets regler og rammer, hvor ungdommene kan få føle på stabilitet og forutsigbarhet. I tillegg er det spesielt viktig innenfor kulturell trygghet at man viser respekt for ungdommenes kulturelle verdier, språk og behov.

Det er med andre ord ulike aspekter rundt det å føle seg trygg, hvor det er viktig at man som miljøterapeut er klar over dette. Som miljøterapeut kan man oppnå å skape trygghet for

ungdommene ved å være konsekvent, pålitelig, forutsigbar, tilgjengelig, ærlig og åpen (Bath, 2008, s. 19). I tillegg, legge til rette for at barnet får medvirke i saker som gjelder dem selv.

3.5.2 Relasjon

Pilaren av trygghet henger tett sammen med den neste pilaren i traumebevisst omsorg, som er relasjon. Dette er fordi barn sin følelse av trygghet henger tett sammen med å føle seg trygg i en eller flere relasjoner. Bath (2008) forklarer at positive relasjoner er viktig for at barn skal kunne bearbeide de krenkelsene de har opplevd og kunne utvikle seg videre. For å kunne utforske disse relasjonene så er det grunnleggende at barnet føler seg trygg (Søftestad & Andersen, 2021, s. 60).

Barn kan ha blitt traumatisert av en person de har en relasjon til, og dermed kan de ha en redusert tillit til andre mennesker. Dette fordi de har opplevd hvordan tidligere relasjoner har påført dem vonde følelser. Dermed er det viktig at man legger til rette for at barnet kan føle seg trygg, og ut ifra det prøve å danne en relasjon. I en god relasjon har barnet mulighet til å fortelle om tidligere krenkelser og få støtte og veiledning til hvordan barnet kan bearbeide de vonde opplevelsene (Søftestad & Andersen, 2021, s. 60).

3.5.3 Emosjonsregulering

Bath (2008) mener at evnen til å tilpasse eller regulere emosjonene sine er en av de grunnleggende egenskapene man bør ha for å kunne ha en sunn utvikling.

Emosjonsregulering innebærer at man har utviklet indre strategier for å kunne håndtere egne følelser i møte med seg selv og andre mennesker (Thorkildsen, 2020). Denne evnen er ikke noe man blir født med, men heller noe man blir lært av sine omsorgspersoner (Daniel Siegel, 1999; Søftestad & Andersen, 2021, s. 61). Omsorgspersoner sin primære oppgave er å lære barnet å regulere emosjonene sine ved å lære de ulike verktøy og metoder for å kunne regulere dem (van der Kolk, 1996; Bath, 2008, s. 20).

Det må sies at det er noen barn som ikke har hatt en omsorgsperson eller annen voksenperson som har lært dem hvordan man eksempelvis kan roe en selv ned i stressende situasjoner, og dermed kan de trenge veiledning til å kunne mestre dette. Disse barna trenger en pålitelig voksen som kan være villige til å samregulere med dem når følelsene blir for store (Bath, 2008, s. 20). Samregulering innebærer at man ikke speiler følelsene til barnet, men heller å

møte følelsene med ro og forståelse. En slik voksen kan være en ansatt ved bofellesskapet. Aktiv lytting er et viktig aspekt ved dette, hvor dette gir barnet mulighet til å lage historier rundt deres personlige opplevelser. Det fører til at man gir barnet mulighet til å reflektere over sin egen historie og man legger da til rette for at barnet kan bearbeide traumene sine (van der Kolk, 2003; Bath, 2008, s. 20).

3.6 Toleransevinduet

En teoretisk modell som er aktuell når man skal jobbe med traumatiserte mennesker er toleransevinduet. Alle mennesker har et toleransevindu, der man klarer å regulere intensiteten på de emosjonene man har og får gjennom sanseinntrykkene (Siegel, 2012, s. 281).

Toleransevinduet er med andre ord et emosjonelt sted hvor man fungerer optimalt. Da klarer man å ha oppmerksomhet til andre mennesker og er tilgjengelig for å kunne lære (Nordanger & Braarud, 2018, s. 38). Denne modellen viser også en forståelse for menneskers følelsesmessige kapasitet og hvor stor denne kapasiteten er. Størrelsen på toleransevinduet varierer alt ettersom hvilket individ man fokuserer på, der den emosjonelle tilstanden, tidligere erfaringer og medfødte komponenter kan ha en ringvirkning på størrelsen (Nordanger & Braarud, 2018, s. 39). Det er dermed rimelig å tro at barn som har opplevd traumatiske hendelser eller hatt en stressende livssituasjon kan ha et smalere vindu enn andre.

Toleransevinduet har en øvre og en nedre grense. Den øvre grensen, også kalt hyperaktivering, kjennetegnes av et høyt stressnivå. Her går barnet inn i en "fight or flight"-modus hvor følelsene kan bli så intense at det blir vanskelig å kunne regulere dem (Thorkildsen, 2022). Her kan man utagere fysisk eller verbalt, skyve andre mennesker unna eller få problemer knyttet til søvn. Den nedre grensen derimot kaller man for hypoaktivering. Her går kroppen i en form for dvale, hvor inntrykkene blir så store at man må koble helt ut for å kunne møte den krevende situasjonen (Siegel, 2012, s. 283). Kjennetegnene for hypoaktivering kan være nummenhet, passivitet eller gjensidighet. Hvis man er hypoaktivert så kan man ha lite energi og være utilgjengelig for kontakt fra andre.

Ved å få hjelp av pålitelige og trygge voksne så kan ungdommene etter hvert lære seg å selvregulere. Ungdommene trenger et bredere ordforråd for å kunne forklare hvordan de føler seg, slik at de etter tid kan klare å kjenne igjen følelsene og ordlegge dem når de oppstår

(Søftestad & Andersen, 2021, s. 64). Dette er et stort steg man kan ta for å kunne regulere sine emosjoner selv.

3.7 Utviklingsøkologisk modell

En modell som ser på hvordan mennesker utvikler seg og hvilke faktorer som påvirker denne utviklingen er Urie Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell. Denne modellen gir et bredere innblikk i å forstå menneskers utvikling i form av hvordan individet er i møte med miljøet rundt (Bunkholdt & Kvaran, 2019, s. 121). Ungdommene ved bofellesskapet deltar i sosiale og kulturelle sammenhenger, og ved å benytte denne modellen får man et innblikk i hvordan disse sammenhengene harmonerer med ungdommenes behov på ulike nivåer (Bronfenbrenner, 1979, s. 22). Modellen er delt inn i fire nivåer; mikro-, meso-, ekso- og makronivå.

På mikronivået er ungdommen selv aktiv, og vil ha direkte kontakt med mennesker (Bronfenbrenner, 1979, s. 3). Den viktigste arenaen i mikronivået er familien. I oppgavens tilfelle kan bofellesskapets ansatte bli sett på som familien til ungdommene, med tanke på at det er miljøterapeutene som blir sett på som omsorgspersoner. Ungdommene vil på mikronivå observere og delta på aktiviteter sammen med andre, og ut ifra dette vil ungdommene oppleve samspill, sosial læring og grensesetting (Bunkholdt & Kvaran, 2019, s. 122). Andre aktører på mikronivået kan være skole, arbeidsplass, idrettslag og venner. I møte med disse aktørene vil ungdommen ta med seg de ferdighetene og kvalitetene de har fått fra familien og bofellesskapet. Mikronivået er av den grunn det mest direkte og personlige nivået i Bronfenbrenners modell, og vil ha størst innflytelse på ungdommene. Mesosystemer tar for seg hvordan de ulike aktørene på ungdommens mikronivå samspiller med hverandre (Bronfenbrenner, 1979, s. 25). Dette kan eksempelvis være hvordan de forventningene skolen har til ungdommen kan samspille det de har lært av sin familie. Da kan ungdommen oppleve mestring og kan lykkes med samspill med jevnaldrende (Bunkholdt & Kvaran, 2019, s. 122). Neste nivå kalles for eksonivået, og dette nivået innebærer utenforliggende hendelser som kan ha en innflytelse på ungdommen. Eksempler på dette kan være at familien til ungdommen kan ha dårlig økonomi, som da kan påvirke hvordan familien yter omsorg hvis omsorgen er preget av bekymringer og uro (Bunkholdt & Kvaran, 2019, s. 122). Det ytterste nivået i modellen er makronivået. Dette nivået ser på hvordan kulturelle faktorer som religion, ideologi og verdier kan påvirke ungdommens virkelighetsoppfatning. Blant annet så

kan enslige mindreårige som kommer fra en annen kultur ha et annerledes syn på kjønnsroller enn det barn som har vokst opp i Norge muligens har.

4. Drøfting

Dette kapitlet vil drøfte de presenterte teoriene og modellene, og se de i lys av oppgavens problemstilling: *“Hvordan kan ansatte ved et bofellesskap ivareta og fremme utvikling hos enslige mindreårige flyktninger?”*. For å kunne besvare problemstillingen så skal dette kapitlet se på hvordan man kan bruke en traumebevisst tilnærming til å fremme utvikling og hvordan ulike faktorer kan påvirke denne utviklingen. Videre vil det bli presentert og diskutert kritikk rettet mot traumebevisst omsorg. Avslutningsvis, skal gaming bli trekt frem for å se på hvordan det kan være en aktivitet som kan fremme utvikling.

4.1 En traumebevisst tilnærming for å fremme utvikling

De ansatte som jobber ved et bofellesskap for enslige mindreårige flyktninger kan benytte en traumebevisst tilnærming til hvordan de kan ivareta og fremme utvikling hos ungdommene. Traumebevisst omsorg har som nevnt tidligere tre grunnpilarer i form av trygghet, relasjon og emosjonsregulering. Spørsmålet som reiser seg da er hva vil en traumebevisst tilnærming bety i praksis, og hvordan vil ungdommene møte dette?

Grunnpilaren trygghet henviser til at miljøterapeutene ved bofellesskapet skal legge til rette for at ungdommene skal kunne føle seg trygge ved bofellesskapet, blant de ansatte og medbeboere. Til tross for at bofellesskapet kan være objektivt trygt, så kan det være at ungdommene ikke opplever en subjektiv trygghetsfølelse. Traumatiserte barn og unge kan ha et hypersensitivt alarmsystem som kan bli utløst av ulike menneskelige faktorer hos de ansatte (Nordanger & Braarud, 2020, s. 150). Dette kan for eksempel være et hevet øyenbryn, et bestemt tonefall eller en brå kroppsbevegelse. Slike kroppslige uttrykksformer kan de ansatte ikke ha tenkt over før de blir utført, og det er derfor viktig at miljøterapeutene går inn i seg selv og tenker over hva de har lyst til å uttrykke. I en undersøkelse gjort av Forandringsfabrikken kommer det frem at unge kan oppleve en større trygghetsfølelse hvis de

blir møtt av varme voksne (Forandringsfabrikken, 2019)¹. For å bli anerkjent som en “varm voksen” så vil dette tilsi at man gjerne har et varmt smil, snille øyne og at man bruker positive ord i møte med ungdommen. Dette er noe som miljøterapeutene kan ha fokus på for å gi ungdommene en form for trygghetsfølelse. Noe annet miljøterapeutene kan gjøre for å fremme trygghet er å endre fysiske aspekter ved bofellesskapet som kan være triggende, slik som male veggene ved bofellesskapet hvis fargen som er der oppleves som triggende. Det er med andre ord ulike måter å forebygge at ungdommene blir trigget og muligens kommer utenfor sitt toleransevindu, men miljøterapeutene bør være klar over at det vil ta tid å kartlegge de ulike triggerne ungdommene kan ha. Dermed bør man kanskje trå ekstra varsomt i innflyttings-fasen.

Videre, for å skape trygghet så vektlegger Bath (2008) at miljøterapeutene bør blant annet fokusere på å fremme forutsigbarhet. Å skape forutsigbarhet kan man gjøre på mange ulike måter, blant annet så kan miljøterapeutene spør ungdommene hver kveld klokken de vil bli vekket neste dag. Ved å implementere dette i rutinen til både de ansatte og ungdommene så skaper man forutsigbarhet for ungdommene av den form at de vil bli vekket hver dag. I tillegg så gir dette også en følelse av å ha kontroll for ungdommene. Tidligere i livet så kan ungdommene ha følt på at de har mistet kontrollen over eget liv, hvor mennesker kan ha utnyttet dem, at de kan ha blitt drevet på en ufrivillig flukt grunnet krig, og at de har vært gjennom en muligens lang venteperiode på asylmottaket. Dermed kan et lite spørsmål, som å spørre om når de ønsker å bli vekket, føre til forutsigbarhet. Dette kan igjen styrke trygghetsfølelsen til ungdommene (Bath, 2008, s. 19).

Ved at ungdommene begynner å føle seg trygge ved bofellesskapet, så er de dermed i stand til å være interessert i å gå inn i relasjoner med de ansatte (Søftestad & Andersen, 2021, s. 59-60). Relasjonen mellom en ungdom og miljøterapeutene kan variere, hvor noen av de ansatte kan bli sett på som “de foretrukne voksne” (Larsen, 2010, s. 136). Det vil si at ungdommen har kategorisert de ansatte i hvem de vil danne en relasjon med og hvem de bare må forholde seg til. Hvis ungdommen danner en god relasjon med en av sine “foretrukne” miljøterapeuter så er dette positivt i den forstand at den ansatte kan være med på å trygge ungdommen og fremme utvikling. Noe man kan dermed undre seg over er hva som vil skje hvis “de

¹ Det må nevnes at Forandringsfabrikken har det siste året mottatt mye kritikk etter at det kom fram i en undersøkelse gjort av KPMG at det er mange kritikkverdige forhold rundt Forandringsfabrikkens virksomhet. https://www2.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/barnevern/ekstern_undersokelse_av_forandringsfabrikken_oppdatert.pdf

foretrukne” voksne ikke er på jobb. Eksempelvis kan en av de “foretrukne” miljøterapeutene bli sykemeldt og vil da være vekke fra ungdommen i en gitt periode. En erstatter for denne ansatte kan være tilkallingsvikarer. Dette kan redusere ungdommens trygghetsfølelse, hvor bofellesskapet ikke lenger føles stabilt. Stabilitet er slik Bath (2008) forstå det, elementært for å fremme trygghet og dermed kunne fremme utvikling for ungdommene. Ungdommen kan gjerne ikke ha en like god relasjon med tilkallingsvikarer som de vil ha med de som jobber ved bofellesskapet fulltid. Dette er en naturlig forståelse av relasjonsdannelse, hvor tilkallingsvikarene ikke har hatt den samme muligheten til å danne en god relasjon med ungdommene siden de muligens ikke jobber ofte. I tillegg, så kan ungdommen få en ny mistillit til voksne når de igjen opplever å bli “forlatt”. Til tross for at ungdommen ikke har en “foretrukken voksen” til stede på bofellesskapet, så er det nødvendig at de ansatte som er på jobb legger til rette for at bofellesskapet virker stabilt.

Hvis ungdommene føler seg trygge ved bofellesskapet og har en god relasjon til en eller flere ansatte så kan ungdommene bli veiledet til å regulere emosjonene sine. Trygghet og relasjon henger tett sammen med emosjonsregulering siden det skal mer til for at ungdommene kommer utenfor sitt toleransevindu hvis de er sammen med noen de føler seg trygge rundt (Nordanger & Braarud, 2020, s. 39). Hvis det har seg slik at en ungdom blir trigget og blir hyperaktivert, så kan de ansatte prøve å samregulere med ungdommen. Samregulering innebærer at den ansatte skal møte ungdommens følelser med ro og forståelse, og aktivt lytte til det ungdommen har å si (Bath, 2008, s. 20). For at dette skal være mulig så må den ansatte ha selv et vidt toleransevindu. Når man møter mennesker med en aggressiv og muligens truende atferd så kan man selv føle seg redd og truet, og dermed speile personens følelser. For at en ungdom som er hyperaktivert skal kunne komme tilbake til toleransevinduet sitt, så er det dermed viktig at miljøterapeuten klarer å holde egne følelser under sjakk. For noen miljøterapeuter kan dette kreve mye av dem. Til tross for dette, så er samregulering et viktig redskap man kan benytte i møte med ungdommer som er hyperaktivert fordi det kan forebygge utøvelse av tvang (Bath, 2008, s. 20). Forandringsfabrikken (2019) er enig med dette, hvor flere ungdommer har uttrykt at det viktigste for dem er at de ansatte forstår at atferden deres gjerne bunner i følelsene av utrygghet og redsel. Det er dermed essensielt at miljøterapeutene gjør slik Andersen (2021) presenterer her: *“Tar vi oss tid til å undres over dette, finner vi at det oftest er en veldig god grunn til at traumatiserte mennesker handler og*

reagerer som de gjør” (s. 55). Hvis man klarer dette, så legger det et godt grunnlag for å fremme utvikling hos ungdommene.

4.2 Faktorer som kan påvirke utviklingen til ungdommene

Hvis man skal se i lys av Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell, så er bofellesskapets ansatte på ungdommens mikronivå. De ansatte arbeider miljøterapeutisk og gjerne etter en holdning. En holdning som oppgaven har trukket frem tidligere er traumebevisst omsorg, og denne tilnærmingen er svært relevant hvis man skal arbeide med enslige mindreårige. Det er flere årsaker til hvorfor det er relevant. En av dem er at ungdommene er enslige og dette fører til at de trenger å føle seg trygge i omgivelsene sine, i relasjoner og i seg selv. Dette henviser traumebevisst omsorg til, hvorav den første grunnpilaren er trygghet. Siden ungdommene er enslige og har et lite, muligens ikke-eksisterende, nettverk i Norge så er det viktig at de ansatte fungerer som omsorgspersoner som kan være med på å trygge ungdommene. Da de ansatte blir en del av ungdommenes mikrosystem, er det dermed viktig at de ansatte lærer dem ulike mestringsstrategier for å kunne regulere emosjonene sine.

En strategi som miljøterapeutene kan benytte er toleransevinduet. Formålet til toleransevinduet er som forklart tidligere å utvide ungdommenes toleransegrense, hvor det etter hvert skal mer til for at ungdommene blir hyper- eller hypoaktivert (Holt & Hafstad, 2020, s. 291). I oppveksten eller på deres reise til Norge så kan det være at ungdommene ikke har fått bistand til å regulere sine emosjoner, hvorav årsaken til dette kan være at hovedfokuset har vært å overleve. Å implementere toleransevinduet i det miljøterapeutiske arbeidet med ungdommene kan føre til videre ringvirkning på andre områder som involverer ungdommene.

Det er også nødvendig at miljøterapeutene ser på andre arenaer i ungdommens liv, hvor andre inntrykk og relasjoner utenfor bofellesskapet kan påvirke deres videreutvikling. Når ungdommene begynner på skolen så vil de møte andre jevnaldrende som kan ha en lignende livssituasjon som dem. Hvis det oppstår dannelser av vennskap så vil disse vennene bli en del av ungdommens (Bronfenbrenner, 1979, s. 3). Relasjonen mellom ungdommen og vennene kan være annerledes enn den relasjonen ungdommen vil ha med miljøterapeutene. Den vennskapelige relasjonen vil være mer gjensidig med tanke på at de “har valgt hverandre”, og dermed vil også denne relasjonen ha en stor innflytelse på ungdommen. Relasjoner slik Bath

(2008) beskriver det er viktig for at en ungdom skal kunne utvikle seg, men så bør også disse relasjonene lede til en positiv utvikling. Hvis ungdommen får seg venner som har som vane å ruse seg på skolen, så kan dette påvirke ungdommen på et mer negativt aspekt i form av at ungdommen kan bli påvirket til å begynne med rus selv. Rus kan brukes som en reguleringsstrategi for å dempe indre uro og vonde tanker, og dette kan føre til at ungdommen i mindre grad kan klare å regulere emosjonene sine på egen hånd (Nordanger & Braarud, 2020, s. 123).

Det er derfor viktig at bofellesskapet har et tett samarbeid med de instansene som er i ungdommenes liv, hvor spesielt en åpen dialog med skolen er viktig. Skolen, som er en del av ungdommenes mikrosystem, er viktig i den forstand at den ser andre aspekter ved ungdommene enn det miljøterapeutene ved bofellesskapet ser. For å kunne fremme positiv utvikling hos ungdommene så er det viktig at man kan kommunisere til hverandre ulike faresignaler som kan oppstå. Eksempelvis hvis det har blitt vekket en bekymring om at en ungdom har blitt en del av en ungdomsgjeng som er knyttet til rus. Da får bofellesskapet mulighet til å spille en aktiv rolle i skolehverdagen til ungdommene, hvor det kan bli kartlagt nærmere hvordan man kan møte disse bekymringene.

Det kan også være nødvendig at bofellesskapets ansatte er klar over hvordan eksosystemet til ungdommene kan påvirke deres utvikling. Regjeringen, kommunestyret og enheten som bofellesskapet er innenfor kan for eksempel vedta at budsjettet til bofellesskapet skal økes eller reduseres. Hvis budsjettet øker så har bofellesskapet flere ressurser til å øke bemanningen og gi et bedre tilbud på aktiviteter. Aktiviteter er en stor del av det miljøterapeutiske arbeidet ved et bofellesskap, hvor ungdommene får mulighet til å oppleve mestring, glede, mental restituering og være i samspill med andre (Halvorsen, 2012, s. 192-194). Hvis det derimot blir vedtatt at bofellesskapets budsjett skal reduseres så kan dette prege ungdommene i en negativ forstand. Kutt i ressurser for bofellesskapet kan føre til nedbemanning av ansatte og/eller redusert økonomisk støtte til å ta i bruk aktiviteter. Slike bestemmelser kan føre til en følelse av usikkerhet og utrygghet blant de ansatte og for ungdommene. Ungdommene som bor ved et bofellesskap trenger stabilitet og kontinuitet, og når slike budsjetteringer skjer så kan det rett og slett føre til at ungdommene får mindre dekning av behovene deres som går ut over deres videreutvikling.

4.3 Et kritisk blikk på traumebevisst omsorg

Teorien om traumebevisst omsorg og hvordan man kan benytte den i miljøterapien har fått mye anerkjennelse verden rundt. Det er en av de fremste teoriene man kan fokusere på når man skal arbeide med traumatiserte barn og unge. Det er også grunnen til at denne oppgaven har valgt å vektlegge den. Det må derimot sies at hver teori har noen aspekter rundt seg som man kan stille seg kritisk til, og traumebevisst omsorg er intet unntak.

Som beskrevet tidligere i oppgaven, så retter traumebevisst omsorg fokuset mot å blant annet å trygge barnet, legge til rette for at barnet kan danne relasjoner og veilede barnet til å kunne regulere emosjonene sine. Lorentzen (2020) stiller seg kritisk til det barnesynet som legges frem i dette. Han utdyper med å forklare at ofte blir det lagt fokus på manglende til barna istedenfor å se på deres styrker (Lorentzen, 2020, s. 147-148). Dette kan eksempelvis være tanken om emosjonsregulering, hvor traumatiserte barn har en “manglende” evne til å regulere følelsene sine på grunn av tidligere krenkelser eller manglende veiledning av omsorgspersoner. Lorentzen (2020) mener dermed at dette fører til den tankegangen om at barna har et “problem” som må fikses. Istedenfor å tenke på traumatiserte barn som noen som har en nedsatt funksjonsevne eller har blitt skjevutviklet, så kan det heller være lurt å se på dem som tilpasningsdyktige. Hvis et barn har blitt utsatt for omsorgssvikt i oppveksten så kan man heller tenke at de har utviklet en metode for å tilpasse seg omgivelsene sine, hvor de fort kan oppdage fare og regulere stressnivået sitt (Lorentzen, 2021, s. 36). Ergo, kan man diskutere at barna har styrken av å være stresstilpasset istedenfor å si at de har en manglende evne til å regulere emosjoner.

I tillegg kan man kanskje undre seg over om traumebevisst omsorg stigmatiserer traumatiserte barn og unge. Som forklart tidligere, så legger traumebevisst omsorg vekt på at man ikke skal fokusere på traumene til barnet, men heller det faktum at barnet er traumatisert. Denne tankegangen kan man problematisere i den form at den tar alle-under-samme-kam. De enslige mindreårige som bor ved et bofellesskap er en heterogen gruppe, hvor de har ulik bakgrunn og varierte behov. Ved å kategorisere alle dem under kategorien “traumatisert” så fremmer man ikke nødvendigvis utvikling. Noen ungdommer kan bli preget av vonde minner og følelser fra deres oppvekst og/eller flukt til Norge, men i bunn og grunn så har alle et ønske om å oppleve mestring til tross for dette. Da kan man stille seg spørsmålet om det er

den rette veien å gå for en miljøterapeut å være traumefokusert istedenfor å være utviklingsrettet.

Lorentzen (2020) mener også at ungdommene ved bofellesskapet må være motiverte selv for at en personlig utvikling skal være mulig. Han mener at ungdommene kan heller lære seg ulike mestringsstrategier gjennom hverdagsaktiviteter og samspill med nærpersonene (Lorentzen, 2020, s. 150). Jeg kan forstå denne tankegangen, hvor det er viktig at de ansatte finner ut av hva ungdommene er interessert i og finner tilbud for dem som kan fremme interessen. Det må derimot sies, at de ansatte fremdeles bør fremme den traumebevisste tilnærmingen. De tre grunnpilarene i traumebevisst omsorg er alle viktige elementer rundt hvordan man bør møte traumatiserte mennesker, rett og slett fordi denne tilnærmingen kommer ikke til skade for noen. Hvis det kommer frem at en ungdom ikke er traumatisert, så vil denne tilnærmingen uansett bidra til positiv utvikling hos ungdommen (Søftestad & Andersen, 2021, s. 57). For at de ansatte skal være en ressurs for ungdommene så er det viktig at de ansatte forstår ungdommenes smerteuttrykk. Hvis ikke kan de ansatte se på smerteuttrykkene som atferdsvansker, med andre ord: man retter fokuset på handlingene istedenfor å undre seg over følelsene bak handlingene. Derfor er det viktig for de ansatte ved et bofellesskap at man jobber traumebevisst.

4.4 Bruke gaming som et miljøterapeutisk verktøy

Et annet aspekt som kan være interessant å trekke inn i det miljøterapeutiske arbeidet ved et bofellesskap er å ta i bruk gaming. Gaming, som er den engelske betegnelsen for dataspill, har blitt et utbredt fenomen i norske hjem, hvor flere og flere unge bruker dette som en aktivitet i hverdagen.

Medietilsynet gjør jevnlig undersøkelser på gaming og hvor utbredt dette er. I 2022 gjorde de en landsomfattende kartlegging på 78 skoler i Norge for å se hvor mange av barna som gamer. I deres undersøkelsesrapport kommer det fram at 76 prosent av barn i alderen 9-18 år gamer jevnlig (Medietilsynet, 2022). Dette kan være spill på telefon, pc, nettbrett eller PlayStation. Hva nøyaktig gaming innebærer varierer alt ettersom hva slags spill man velger å spille, men det mest populære spillet blant ungdommer i Norge er skytespillet Fortnite (Medietilsynet, 2022). For å mestre dette spillet så må man ha kjappe reaksjoner, kunne være strategisk og mestre det teknologiske aspektet.

Gaming har mange positive aspekter ved seg, hvor disse aspektene kan være nyttige for ungdommene ved et bofellesskap. På et generelt grunnlag så fører gaming til en økt forståelse for hvordan man fremmer god kommunikasjon, strategi og samarbeid. Dette har også kultur- og likestillingsminister Anette Trettebergstuen trukket fram. I en NRK-artikkel forklarer Trettebergstuen at gaming er en arena som fremmer både læring og mestring for dem som benytter seg av dette (Vestrheim & Flaa, 2023). Videre mener hun at gaming kan skape verdifulle fellesskap for ungdom på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå. Dette trekker også undersøkelsesrapporten til Medietilsynet (2022), hvor omtrent 50 prosent av ungdommene har fått nye venner gjennom gaming. Gaming fører også til en økt forståelse for hvordan man håndterer tekniske virkemidler. NRK artikkelen trekker også frem at NAV anbefaler unge arbeidsløse til å skrive “spillkompetanse” på sin CV (Vestrheim & Flaa, 2023). Nettopp fordi det henviser til de egenskapene man får av å game.

Av den grunn, kan det å bruke gaming som et miljøterapeutisk verktøy være med på fremme utvikling hos ungdommene. Hvis en ungdom ved bofellesskapet viser interesse for gaming så bør de ansatte møte denne interessen. Her kan miljøterapeuten bruke seg selv og sine kunnskaper, og skape et trygt rom for å utbre interessen. Et tiltak som kan gjøres for å fremme interessen kan være å investere i en PlayStation som kan stå i fellesarealet til bofellesskapet. På denne måten kan ungdommene spille med andre beboere, de ansatte eller invitere venner på spillekveld. I tillegg så vil jeg si ut ifra min egen erfaring fra praksisperioden at noen ungdommer synes at det var lettere å snakke om vonde følelser og tanker når vi spilte sammen. Da hadde vi et felles tredje, hvor vi var opptatt med den samme aktiviteten som gjorde sånn at det ble lettere for oss å kommunisere.

Det må derimot bemerkes at det kan være noen negative baksider ved gaming, hvor gaming kan bli til en avhengighet hvis man ikke klarer å holde gamingen på et moderat nivå (Grinspoon, 2020). Dette i form av at man bruker for mye tid i hverdagen på gaming som går ut over andre gjøremål i hverdagen. En gaming-avhengighet har blitt assosiert med ulike psykologiske problemer som en redusert interesse for skole og karrieremuligheter, bli tilbaketrukket og bruke gaming som en flukt (Grinspoon, 2020). Dette i tillegg til at det kan bli for mye stillesitting. Derfor bør miljøterapeutene ved bofellesskapet ikke anbefale gaming som en hovedaktivitet for ungdommene, men heller at det kan være en form for hobby de kan

ha ved siden av eksempelvis en idrett. I tillegg kan miljøterapeutene regulere spillforbruken ved et bofellesskap ved å skru av internett på natten.

5. Avslutning

Denne oppgaven har belyst og diskutert litteratur som retter sitt søkelys på enslige mindreårige flyktninger og hvordan miljøterapeuter kan arbeide for å fremme utvikling. Dermed har problemstillingen for denne oppgaven vært å finne ut av hvordan ansatte ved et bofellesskap kan ivareta og fremme utvikling hos enslige mindreårige flyktninger. Enslige mindreårige trenger hjelp og veiledning til å utvikle seg både på et individnivå og på et helhetlig nivå. For å se på individnivået, så har ulike forståelsesrammer innen traumebevisst omsorg blitt presentert. Dette viste at barn og unge som har opplevd traumatiske hendelser i sitt liv trenger å føle seg trygge, danne relasjoner og få veiledning til å regulere emosjonene sine. I tillegg, kan de ansatte benytte seg av modellen om toleransevinduet for å få en forståelse for når ungdommene er hyper- og hypoaktivert. For å kunne se på det helhetlige nivået, så har Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell blitt presentert. Denne modellen viser hvordan ulike aktører på ulike nivåer kan påvirke ungdommens utvikling.

Hovedfunnene fra drøftingskapittelet viser at det er lettere sagt enn gjort å få ungdommene ved bofellesskapet til å føle seg trygge. Selv om de er objektivt trygge så betyr dette ikke at ungdommene føler seg trygge, hvor traumetriggere og ansattes væremåte kan være utløsende faktorer for å føle seg utrygg. Det stilles dermed krav til miljøterapeutene at de bør oppleves varme i møte med ungdommene. For å kunne skape trygghet så er forutsigbarhet og stabilitet viktige elementer for at ungdommene skal kunne danne seg en subjektiv trygghetsfølelse. Det er når ungdommene føler seg trygge at de vil inngå i trygge og gode relasjoner med de ansatte. I relasjoner kan ungdommene få veiledning til å regulere emosjonene sine. Dette stiller igjen krav til miljøterapeuten, hvor toleransevinduet til miljøterapeuten kan ha en ringvirkning på om de samregulerer eller speiler ungdommens følelser. Hvis den traumebevisste tilnærmingen fungerer, så legger dette til rette for at ungdommene kan utvikle seg.

Om denne utviklingen blir i en positiv eller negativ forstand, kan avhenge av påvirkningsfaktorer på ulike nivåer i ungdommens liv. Det er derfor viktig at bofellesskapet

har en tett dialog med andre instanser i ungdommens liv, slik som skolen, for å kunne kartlegge videre hvis det skulle oppstå bekymringer. I tillegg, kan bofelleskapets ressurser ha en påvirkningskraft på ungdommens utvikling, hvor et redusert budsjett kan føre til at ungdommenes behov ikke blir dekket slik de bør.

Det blir også presentert i drøftingsdelen at de ansatte ved bofellesskapet kan ta i bruk gaming som et miljøterapeutisk verktøy. Gaming kan føre til at ungdommene kan få en økt forståelse i hvordan fremme god kommunikasjon, strategi og samarbeid. Dette i tillegg til at gaming kan være en arena hvor ungdommene danner relasjoner med andre som er interessert i det samme som dem. Så lenge gamingen blir forbeholdt på et moderat nivå, så kan dette være en interessant tilnærming man kan benytte for å fremme utviklingen hos ungdommene.

Avslutningsvis mener jeg at det burde forskes mer på dette temaet, hvor jeg blant annet savner å høre fra ungdommene selv om hvordan de opplever å bli møtt på en traumebevisst måte. Det hadde vært interessant å høre fra de ansatte også om hvordan de anvender denne tilnærmingen på deres arbeidsplass. Traumebevisst omsorg er et relativt nytt begrep og har møtt på sin dose av kritikk. Derfor syntes jeg at det hadde vært interessant å vite mer om hvordan denne tilnærmingen faktisk oppleves.

6. Litteraturliste

Barnekonvensjonen. (1989). *Konvensjon om barnets rettigheter* (20-11-1989). Lovdata:

<https://lovdata.no/lov/1999-05-21-30>

Barnevernloven. (2021) *Lov om barnevern*. (Lov-2022-06-17-45). Lovdata.

<https://lovdata.no/lov/2021-06-18-97>

Bath, H. (2008). *The Three Pillars of Trauma-Informed Care. Reclaiming children and youth*, 17(3), 17-21.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development. Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press.

Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2019). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Gyldendal Norsk Forlag AS.

Dalland, O. (2021). *Metode og oppgaveskriving*. Gyldendal Norsk Forlag AS.

Eide, K. (2012). *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. Gyldendal Norsk Forlag AS.

Forandringsfabrikken (2019). *Hvis jeg var ditt barn. Om tvang i barneverninstitusjon*.

Kunnskapsenteret. Hentet 05.05. Hentet fra: https://forandringsfabrikken.no/wp-content/uploads/2021/03/Hvis_jeg_var_ditt_barn_barnevern_utenbilder.pdf

Fylkenes, M. K. & Paulsen, V. (2020). Barnevern og migrasjon: barnevernspedagogen i møte med familier med kort botid i Norge. I I. Studsrød, V. Paulsen, I. Kvaran & K. Mevik (Red.), *Barnevernspedagog. En grunnbok*. (1. utg., s. 145-155). Universitetsforlaget.

Grinspoon, P. (2020, 22. Desember). The health effects of too much gaming. *Harvard*

Health Publishing. Hentet 05.05. Hentet fra: <https://www.health.harvard.edu/blog/the-health-effects-of-too-much-gaming-2020122221645>

- Halvorsen, T. (2012). *Miljøarbeid i institusjoner for utsatte unge*. Vigmostad & Bjørke AS.
- Holt, T. & Hafstad, G. S. (2020). Barn og traumer: et utviklingspsykologisk perspektiv. I C. Øverlien, M. -I. Hauge & J. -H. Schultz (Red.), *Barn, vold og traumer. Møter med unge i utsatt livssituasjoner*. (1. utg., s. 281-295). Universitetsforlaget.
- Larsen, E. (2010). *Miljøterapi med barn og unge. Organisasjon som terapeut*. Universitetsforlaget AS.
- Lorentzen, P. (2020). Traumebevisst omsorg - ett skritt frem og to til siden.
<https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN.1891-1838-2020-02-06>
- Lorentzen, P. (2021). *Hjernen og barnevernet: en kritisk drøfting*. Universitetsforlaget.
- Medietilsynet (2022). *Spillfrelste tenåringsgutter og jenter som faller fra. Slik gamer barn og unge*. Hentet 06.05. Hentet fra:
https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2022/221109_gamingreport.pdf
- Nordanger, D. Ø. & Braarud, H. C. (2018). *Utviklingstraumer. Regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi*. Vigmostad & Bjørke AS.
- Pastoor, L. D. W. (2020) Enslige unge flyktningers psykososiale utfordringer: behovet for en flyktningkompetent skole. I C. Øverlien, M. -I. Hauge & J. -H. Schultz (Red.), *Barn, vold og traumer. Møter med unge i utsatt livssituasjoner*. (1. utg., s. 200-219). Universitetsforlaget.
- Regjeringen. (2022, 3. november). *Statistikk om innvandring*. Hentet 18.04. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/innvandring-og-integrering/innsikt/statistikk-om-innvandring/id2339904/>
- Siegel, D. J. (2012). *The Developing Mind. How Relationships and the Brain Interact to Shape Who We Are*. The Guilford Press. 2. utg.

Svendsen, S., Berg, B., Paulsen, V., Garvik, M. & Valenta, M. (2018, april).

Kunnskapsoppsummering om enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. NTNU samfunnsforskning AS; Avdeling for mangfold og inkludering. Hentet 08.05. Hentet fra: <https://samforsk.brage.unit.no/samforsk-xmlui/bitstream/handle/11250/2499876/Kunnskapsoppsummering%20om%20enslige%20mindre%25C3%25A5rige%20basyls%25C3%25B8kere%20og%20flyktninger%20WEB.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Svendsen, S., Thorshaug, K. & Berg, B. (2010). *Boløsninger for enslige mindreårige flyktninger. Erfaringer fra to bykommuner.* NTNU samfunnsforskning AS; Avdeling for mangfold og inkludering. Hentet 26.04. Hentet fra: <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/2393151/Bol%25C3%25B8sninger%20for%20enslige%20mindre%25C3%25A5rige%20flyktninger%20WEB.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Søftestad, S., Andersen, I. L. (2021). *Seksuelle overgrep mot barn. Traumebevisst tilnærming.* Universitetsforlaget.

Thorkildsen, S. L. (2020, 28. Januar). *De tre pilarene i traumebevisst omsorg.* RVTS sør. Hentet 02.05. Hentet fra: <https://rvtssor.no/aktuelt/294/de-tre-pilarene-i-traumebevisst-omsorg/>

Thorkildsen, S. L. (2022, 6. mars). *Toleransevinduet for barn.* RVTS sør. Hentet 29.04. Hentet fra: <https://rvtssor.no/aktuelt/402/toleransevinduet-for-barn/>

Trondheim kommune. (2023, 30. Januar). *Bo- og omsorgstilbud for enslige mindreårige flyktninger i Trondheim.* Hentet 08.05. Hentet fra: <https://www.trondheim.kommune.no/tema/sosiale-tjenester/flyktninger-og-asylsokere/enslige-mindrearige-flyktninger/>

UNHCR (2020, 18. juni). *Én prosent av menneskeheten er tvunget på flukt: UNHCR Global Trends-rapport*. Hentet 16.04. Hentet fra: <https://www.unhcr.org/neu/no/38307-en-prosent-av-menneskeheten-er-tvunget-pa-flukt-unhcr-global-trends-rapport.html>

UNHCR (1951). *Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees*. FN-Sambandet. <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/3b66c2aa10.pdf>

Vestrheim, A. S. & Flaa, A. (2023, 27. april). *Gaming kan vera ein døropnar for unge*. NRK; Vestland. Hentet 05.05. Hentet fra: <https://www.nrk.no/vestland/gaming-kan-vera-ein-doropnar-for-unge-1.16380973>

